

Smugkig

PS: Spiser I sammen?

Ungefællesskaber på kulturområdet er ofte forankret i en fælles interesse. Fællesskabet udfoldes typisk i en kobling mellem en aktivitet og et udtryk, der skal have liv - fordi i kulturen *skaber* man noget. I frivilligheden skaber man det *sammen* og man sørger for at flere kan være med. Det fungerer ikke overraskende bedst, hvis fællesskabet er trygt. Men hvordan skaber man den tryghed?

*Af Cecilie E. L. Johansen, Kulturens Analyseinstitut og Louise Aagaard, Designskolen Kolding
Layout af Maja Ibsen Brammer*

Om projektet

FLUKS står for Fællesskab, livsglæde og udvikling for unge i kulturelt samvær. Det er et samarbejde mellem Region Syddanmark, Kulturens Analyseinstitut og Designskolen Kolding, som handler om frivillige fællesskaber på kulturområdet for unge. Formålet for projektet er at få mere viden om dette område for at styrke og fremtidssikre det.

Gennem fem faser undersøger vi først, hvordan landskabet af kulturfrivillighed for unge ser ud i dag, hvilke udfordringer, behov og potentialer der findes på området. Indsigter fra undersøgelserne omdannes til nye mulige ideer og løsninger, som til sidst testes hos kulturaktørerne og unge frivillige.

Vi er nu igennem de første to faser af projektet. Den første bød på rapporten *Hvad ved vi om frivillighed og fællesskaber for unge på kulturområdet?* (Johansen, 2024), i den anden fase er opsamlet 18 hovedindsigter, som vi er nået frem til gennem en lang række interviews med unge frivillige og kulturaktører. Indsigterne danner grundlag for næste fase om prototyper.

I projektet FLUKS har vi haft fornøjelsen af at tale med en bred vifte af kulturaktører (ungdomshuse, små musikfestivaler, spillesteder og kunstmuseer) i Region Syddanmark— både dem der afvikler noget med unge, og dem der ER unge. Vi har også opsøgt unge, der *ikke* er kulturfrivillige. Formålet med projektet er nemlig at bane vej for, at der også er et levende kulturliv i Region Syddanmark i fremtiden.

Tryghed og inklusion

Én af de ting, interviewene indtil videre viser, er, at kulturfællesskaberne har plads til unge med mange forskellige interesser, men også forskellige køn og seksualitet er repræsenteret, ligesom der er plads til neurodivergente, som fortæller, at de kan være med her.

Således udfolder unge kulturudøvere i kulturhuse og andre kultursteder sig i små og større grupper. Nogle gange fordi de selv kommer med en idé, og andre gange fordi nogen faciliterer, at der er et arrangement eller en klub, man kan træde ind i. Ofte kan grupperne vokse og skrumpes meget dynamisk. Opstå ud af ingenting eller ophøre efter en tid, fordi energien forsvinder, for så at give plads til noget andet. Men har man først været med én gang, så har man fået bedre mulighed for at deltage i flere fællesskaber. Det er en styrke ved kultur-frivilligheden, at så mange forskellige interesser og måder at være i verden på, kan komme til udtryk.

Der er dog også unge, som ikke rigtigt har et sprog for kulturfællesskaberne, og som siger, at de ikke er målgruppen. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at de ikke er en del af fællesskaber eller frivillighed, for i den HHX-klasse, vi besøgte, var deres fællesskaber bare centreret omkring idrætsforeninger.

Unge, som kontinuerligt er en del af kulturfrivillighed, taler en del om at skabe tryghed, så der er rart at være i fællesskaberne. Hvor det at *udøve kultur* kan have

behov for et stort, sanseligt og farverigt rum til udfoldelse, hvor man kan prøve alt muligt af, så taler både unge og andre aktører også om behovet for tydelige rammer. Når det kommer til tryghed, så betyder det, at der skal være nogle regler for, hvordan man er sammen. Paradoksalt nok medfører det, at der faktisk ikke er plads til alle. I hvert fald ikke når det kommer til adfærd. F.eks. er der en aktør, som fortæller, at *'hvis vi skal være et inkluderende sted, er vi nødt til at ekskludere de ekskluderende tanker'*.

Både unge selv og aktører fortæller, hvordan de arbejder med samværs politikker, tryghedshåndbøger og officielle regler:

” Hovedorganisationen har lavet en samværs politik, og været rundt til alle foreninger. De udbyder også forskellige kurser. ”

Om bordet på Ødsted Festival. Foto: Magnus Dvinge

” Den ramme, vi har lagt ned over forløbene er, at du kommer som den du er den dag. Du behøver ikke yde mere end du har. Hvis du har en dag, hvor du bare vil sidde i et hjørne og brodere og kigge på de andre, det er helt ok. ”

Men det store fokus på tryghed kan også komme til udtryk i tryghedsværter på en festival, eller når man i foreningen tager stilling til at rydde op i drukkulturen. Og så er der også en tryghedspointe i, at ”deltagelsestvang” eller for høje forventninger ikke altid fungerer så godt, hvis man er ung og føler, at man skal leve op til en særlig måde at være på mange andre steder i sit liv.

Trygheden findes i, at man gerne må komme og være sig selv med dagens energi, så længe man ikke generer andre.

Hvem gider være med i klubben for ensomme?

Det er ved at være et stort tema i samfundet, at kulturen skal eller kan gøre en markant forskel i bekæmpelsen af ensomhed. Spørger man de unge, er de sådan set enige i, at kulturfællesskaberne kan modvirke oplevelsen af ensomhed eller lavt selvværd, men ensomheden skal bare ikke være omdrejningspunktet!

Dér, hvor kulturfællesskaberne for alvor træder ind, som et alternativt sted at høre til, er, når det tager udgangspunkt i noget, der netop ikke ligner hverdagen. Et par unge siger, at de fritidstilbud, der er på universitetet *"kun handler om job og karriere"* og at:

” Jeg har opdaget, at jeg trives bedre, når jeg har noget andet vedsiden af det, jeg laver til hverdag. Og det har så været kunstscole og alt muligt andet frivilligt. ”

For nogen er det et frirum fra en skemalagt hverdag med mange forpligtelser udefra. For andre er det et trygt rum, hvor de over tid kan overkomme angst eller opleve selvværd, fordi der er tid og plads til, at de stille og roligt kan opbygge trygge relationer.

Her er det dog vigtigt, at det, de træder ind i, ikke er et "hjælpe"-fællesskab, men et fællesskab, hvor man er samlet om noget fælles tredje. For som en aktør siger: *"Altså, velkommen til en klub for ensomme unge – hvem gider være med i den klub?"*. Det fælles tredje er derimod mere neutral grund, og det kan være alt fra musik og teater, til kunsthåndværk, broderi og keramik, til rollespil eller at nørde med 3D-print.

Undersøgelsen tyder på, at kulturen har plads til fællesskaber af mange slags. Da aktiviteterne ofte er centreret omkring en særlig interesse, betyder det ikke, at de enkelte fællesskaber i sig selv har et virvar af forskellige medlemmer, men det er slet ikke uset, at meget forskellige fællesskaber udfolder sig under samme tag og nogle gange på samme tid. Og så møder man mangfoldigheden.

Om onsdagen har vi fællesspisning

Her har vi lagt mærke til noget andet, når det kommer til at skabe stærke fællesskaber og at aktivere det frivillige engagement. Et helt lavpraktisk element: Flere af de stærkeste fællesskaber spiser sammen.

Også de fællesskaber, der fungerer på tværs af "kulturelle hobbyer".

Det er sikkert ikke overraskende at mad skaber fællesskab, men alligevel er det en pointe, der ofte kan drukne i projekttænkning, kulturel udfoldelse, budgetter og lokalepraktik. Det 'at spise' bliver en praktikalitet eller parkeret i hjemmet, når vi fokuserer på, hvad effekten er eller om der kommer publikum eller hvor mange unge, vi kan få aktiveret.

Men at spise (sammen) er et grundlæggende behov – vi er helt nede fundamentet af Maslows behovspyramide, hvor de fysiske behov som søvn, åndedræt og **mad** skal være til stede, før man har reelt overskud til at forholde sig til de andre dele af sine behov. Det er et naturligt, menneskeligt behov, som gælder os alle. Men det dækker også et andet behov, for når vi spiser *sammen*, kommer vi i øjenhøjde. Helt lavpraktisk sætter vi os ned side om side og aktiverer vores sanser - og som regel skaber måltidet et rum for at tale nysgerrigt med hinanden.

Undervejs i FLUKS-projektet, har vi f.eks. set hvordan fællesspisning i Ungdomshuset i Odense hver onsdag samler de unge, der laver alt muligt forskelligt rundt omkring i husets lokaler. Her kan man melde sig til at være med til at lave mad, men det koordineres og ledes af en ansat. Ved buffeten mødte vi deltagere, som roligt og stolt fortalte både om deres kulturelle udfoldelse og hvilken mad, de havde været med til at lave. Her var det ikke hovedsageligt unge fra gymnasiet eller de lange uddannelser, som vi ellers ser, fylder meget i kulturlivet, der var repræsenteret. Det var et virvar af typer, og også unge, som havde ekstra brug for et sted at høre til.

På Trapholt har de Social Dining for unge. Det bruges som en måde at rekruttere flere frivillige på. Her får man et vegetarisk måltid for 75 kr. og med en indgangsbillet og guidet tour med i prisen. Som en ung forklarer: *"Det er mit indtryk at det er vildt populært. Der er nok ca. 30-40 pladser, og de er som regel alle bookede. Jeg tog især afsted omkring studiestart, hvor jeg fulgtes med flere af mine studiekammerater."*

Også på Ødsted festival er der unge, der eksperimenterer med at stå for maden. Her spiser man morgenmad og frokost sammen på højskolemanér, men også aftensmaden skal opleves som tilgængelig. Der skal både være til veganere og kødspisere, og de unge som er ansvarlige for indsatsen, gør sig umage for at gøre måltiderne inkluderende og imødekommende.

I Kulturens Analyseinstitut har vi undersøgt frivillighed og kultur i andre analyser igennem halvandet år, og her er maden også et subtilt fællestræk. Her ser vi bl.a., at forældre sørger for fællesspisning en gang om ugen i garderforeningen, hvor børnene oplever at være del af et forpligtende fællesskab. Vi hører, at frivillige på spillesteder samles om mad fra forskellige kulturer, fordi det skaber sammenhængskraft. Og på festivalerne indgår måltiderne også som en fællesskabende kraft i frivilligheden; flere italesætter det aktivt som et

kernepunkt i deres oplevelse af "at være med på holdet". En sjov detalje er, at de frivillige som bygger festivalen, ofte spiser sammen til store fællesmåltider, og de frivillige som afvikler festivalen i stedet får mad-billetter, og dermed ikke spiser sammen med frivillige fra andre hold – og der er forskel på deres oplevelse af tilknytning til det store mangfoldige frivilligfællesskab.

Det, vi også ved, er, at kulturfællesskabernes mange muligheder er svære at finde rundt i. Det siger unge i FLUKS-projektet selv. Dermed kan de samtaler, maden kan være med til at skabe rum for, være væsentlige for, at man får blik for, hvordan man egentlig kan udfolde sig indenfor kulturfrivilligheden.

Så maden knytter os altså sammen – og det at lave mad sammen kan samtidig give mulighed for at være frivillig på en fleksibel måde, hvilket også er vigtigt for mange unge. Maden som samlingspunkt er også en faktor for de unge, vi har talt med, som ikke betragter sig selv som kulturfrivillige. I andre klubber kan man nemlig også grille pølser sammen eller organisere Masterchef, og også her er det en aktivitet, der skabes parallelt med f.eks. sport eller aktivisme, fortæller eleverne i HHX-klassen.

Bøtter og datomad

I Ungdomshuset laves maden med råvarer, der er tæt på udløbsdatoen. Det smitter af på både prisen og det aftryk man sætter verden. Unge kan også tage bøtter med, så de får rester med hjem.

Flere steder fortæller de interviewede personer at pris er en faktor. Unge har ikke et stort budget, så *"det må helst ikke koste mere end en 50'er."*

Mennesker kan lide at spise sammen

Ole G. Mouritsen, som bl.a. er professor emeritus i gastro-fysik og kulinarisk fødevarerinnovation ved Institut for Fødevarer videnskab på Københavns Universitet, beskriver det tilberedte måltid, som det der civiliserede mennesket og som et samlingspunkt i hverdagen (Mouritsen, 2017):

” Ved måltidet byder man hinanden maden, også selvom man ikke selv har lavet den, og det ligger der noget meget grundlæggende i. Man viser gennem måltidet kærlighed, slægtskab, samhørighed og fællesskab. ”

Der er også tal, der tyder på, at flere af os vægter fællesskabet omkring maden højere, efter vi har oplevet at være isoleret under corona -pandemien. Zoomer man ind på unge og madfællesskaber, viser samme undersøgelse, at hele 48% af unge, som bor alene, prioriterer at spise sammen med andre de fleste aftener – og institutionen Madkulturen konkluderer, at for unge er netop *fællesskab* en central del af madlavning og måltider (Madkulturen).

”Kun hver tiende af de 18-25-årige foretrækker at spise alene”

(Madkulturen, 2024)

De sidst nævnte pointer om mad, kommer fra institutioner, hvor maden er i centrum med fokus på råvarer og at oparbejde madkundskaber. I FLUKS-projektet er pointen dog, at det helt jordnære ved at spise sammen skaber tryghed og et fællesskab, som lader til at have en positiv indflydelse på foreningsliv og muligheden for at deltage i kulturlivet.

Man kan argumentere for, at mad ER kultur! Og hvorfor ikke? Det er i hvert fald både en holdeplads og et værktøj for fællesskaber. Og når vi taler om værktøjer til at styrke fællesskab, så er det måske værd at overveje, om det også kan være vejen ind i kulturfællesskaber? Vores undersøgelse viser nemlig også, at dørtrinnet ind til kulturfællesskaberne opleves som værende ganske højt for en ikke ubetydelig del af unge. Det kan du læse mere om i næste Smugkig fra projektet FLUKS.

Velbekomme!

Ved henvendelser ang. projektet kontaktes:

Louise Aagaard
Designskolen Kolding
laa@dskd.dk
+45 52 15 95 60

Joan Pedersen
Designskolen Kolding
jop@dskd.dk
+45 42 65 40 84

Cecilie E. L. Johansen
Kulturens Analyseinstitut
cecilie@kulturanalyser.dk
+45 69 16 26 69

Helene Mikkelsen
Region Syddanmark
Helene.Mikkelsen@rsyd.dk
+ 45 29 20 19 79

Referencer

Johansen, C. E. (2024). *Hvad ved vi om frivillighed og fællesskaber for unge på kulturområdet?* Kulturens Analyseinstitut. Hentet fra <https://kulturanalyseinstitut.dk/ny-rapport-hvad-ved-vi-om-unge-og-kulturfrivillighed/>

Madkulturen. (u.d.). *Når vi spiser sammen*. Hentet oktober 2024 fra Madkulturen: www.madkulturen.dk/viden/madfaellesskabers-betydning/

Mouritsen, O. G. (august 2017). *I begyndelsen var måltidet*. Hentet fra Smag for livet: www.smagforlivet.dk/artikler/i-begyndelsen-var-m%c3%a5ltidet